

Regina Kvašytė. MOKOMASIS TERMINOLOGIJOS ŽODYNĖLIS
Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2005, 148 p.

2005 metais 200 egz. tiražu išėjo Šiaulių universiteto Humanitarinio fakulteto Lietuvių kalbotyros ir komunikacijos katedros doc. dr. Reginos Kvašytės parengtas aiškinamasis verčiamasis *Mokomasis terminologijos žodynėlis*. Tai pirmas bandymas pateikti terminologijos studijoms reikalingų terminų žodyną. Nors terminų skaičius nei pratarinėje, nei tituliniam puslapyje nenurodytas, bet žodynėlis turėtų apimti per 230 terminų. Jį peržiūrėjo Lietuvių kalbos instituto Terminologijos centro vadovė dr. A. Aukšoriūtė ir Šiaulių universiteto Humanitarinio fakulteto Lietuvių kalbotyros ir komunikacijos katedros doc. dr. Jolanta Vaskelienė. Žodynėlis skirtas aukštųjų mokyklų dieninio ir neakivaizdinio skyrių įvairių specialybių studentams, ypač magistrantams.

Mokomąją knygėlę sudaro *Pratarmė* (4), įvadinė dalis – *Žodynėlio sandara* (5), *Sutrumpinimai* (7) ir *Sutartiniai ženklai* (7), pagrindinė dalis – *Terminų žodynėlis* (8–90), angliškų (91–94), rusiškų (95–98) ir latviškų (99–102) terminų rodyklės. Be to, yra terminų dėmenų (103–106) ir iliustracinių žodžių (107–117) rodyklės. Žodynėlio gale yra šaltinių (118–120), literatūros (121–123), papildomos literatūros (124–127) sąrašai ir priedai (128–148). Kaip rašo autorė, „žodynėlio priede pateikiamos schemos ir įvairių sričių bei tipų terminų žodynų puslapių pavyzdžiai“ (6).

Mokomasis žodynėlis yra abėcėlinio lizdinio tipo aiškinamasis verčiamasis. Visi antraštinių straipsnių terminai kirčiuoti. Kirčiavimo netikslumų nepasitaiko.

Aptardama žodynėlio sandarą, autorė nurodo, kad tarptautinių terminų kilmė nustatyta „remiantis tarptautinių terminų žodynais“ (5), o šaltinių sąrašė minimas tik vienas 2001 metais išleistas tarptautinių žodžių žodynas. Tarptautinių žodžių etimonai nurodomi skliausteliuose. Pastebėta, kad skiriasi tarptautinių terminų *ekstensija* ir *intensija* kilmės aiškinimai – lot. *extensio* ‘ištempimas, išplėtimas, ištesimas’ (*ekstensija*), bet lot. *extensio* ‘išplėtimas’ (*ekstensinė apibrėžtis*), lot. *intensio* ‘įtempimas’ (*intensinė apibrėžtis*), nors lot. *intentio* ‘įtempimas, pastangos’ (*intensija*). Nėra dvižodžių terminų *darybos kompleksas* (20), *gramatinė kategorija* (34), *gramatinis ryšys* (34), plg. *gramatinė reikšmė* (52) tarptautinio dėmens etimologijų. Tikslintina žodžių *motyvacija* (žr. *darybos motyvacija*; 21), *internacionalybė* (37), *internacionalizmas* (37), *kalkė* (38) kilmė. Svarstyтина, ar reikia aiškinti tarptautinių žodžių kilmę. Nebent – mokomajame žodynėlyje.

Mokomajame terminologijos žodynelyje pateikiama ir žodžių darybos, leksikologijos, kitų mokslo šakų terminų, pasakytą, kad čia sudėti terminologijos studijoms reikalingi terminai. Neužsimenama, iš kur paimtos apibrėžtys. Galbūt jas rašė pati autorė...

Terminų reikšmių aiškinimai pateikiami iš naujos eilutės. Reikšmės dažniausiai aiškinamos glaustai. Įdomus žodynėlio bruožas – terminų aiškinimai dar papildomi įvairiais pavyzdžiais, kaip autorė rašo, *ilustracijomis* (5). Abejonių kelia iliustracijų, t. y. kai kurių žodžių darybinių santykių aiškinimai, pavyzdžiui: *tarifikavimas* (: *tarifikuoti*; 18). Akivaizdu, kad žodis *tarifikavimas* yra padarytas ne iš veiksmažodžio bendraties *tarifikuoti*, o iš būtojo kartinio laiko *tarifikavo* (Keinys 1999: 39). Tokių netikslumų yra ir daugiau, pvz.: *mit-yba* (: *misti*; 45), *asmenavimas* (: *asmenuoti*; 45), *emaliavimas* (: *emaliuoti*; 45) ir kt. Netikslūs darybiniai žodžių santykių aiškinimai klaidina skaitytoją, ypač dar bestudijuojantį.

Mokomajame terminologijos žodynelyje yra vartojama *vientisinis terminas* ir *sudėtinis terminas*, pvz.: *antonimas* ir *leksinis antonimas*, *metaforinis terminas* ir kt. Be to, antraštinio straipsnio *vienažodis terminas* gale duodama nuoroda žr., reiškianti, kad terminas nukreipiamas į teiktinesnį vartoti terminą, šiuo atveju teiktinesnis, pasak žodynėlio sudarytojos, yra *vientisinis terminas* (74), nors terminologijos literatūroje įprasta vartoti terminą *vienažodis terminas*.

Keletas terminų yra taisytini. Reikėtų vartoti ne *daryba*, o *žodžių daryba* (KTŽ 1990; Keinys 1999: 115), ne *galūninė daryba*, o *galūnių daryba* (KTŽ 1990; Keinys 1999: 109). Taisytiniai ir šie terminai: *hibridinė daryba* (= *hibridų daryba*), *priesaginė daryba* (= *priesagų daryba* Keinys 1999: 112), *priešdėlinė daryba* (= *priešdėlių daryba* Keinys 1999: 112), *darybinis patogumas* (= *darybos patogumas*). Neaišku, kodėl žodynelyje teikiami terminai *determinavimas*, *reterminizavimas*, *standartizavimas*, *terminizavimas*, *transterminizavimas*. Kadangi terminologijoje įprasta kalbėti apie reiškinį, dalyką, o ne apie veiksma, todėl reikėtų vartoti terminus su priesaga *-acija*, t. y. *determinizacija*, *reterminizacija*, *standartizacija*, *terminizacija*, *transterminizacija* (plg. *motyvacija*, *denotacija* ir kt.).

Įdomu, kad terminas *antonimas* apibrėžiamas taip: „Vientisinis arba sudėtinis terminas ar jo dėmuo, įvardijantis toje pačioje veiklos srityje vartojamą pagal esminį požymį priešingą tos pačios kategorijos sąvoką. Δ yra dvinarės opozicijos narys, pagal kilmę lietuviškas arba tarptautinis“. KTŽ 1990 *antonimai* aiškinami kaip „priešingos reikšmės žodžiai“. Galbūt tiksliau sakyti

ne antonimas, o *antoniminis terminas*. Taip pat tikslesnis terminas *sinoniminis terminas*, o ne *sinonimas* (59).

Pratarmėje yra stiliaus klaidelių, pvz.: *Jeigu terminas nesudaro lizdo, jis įtrauktas abėcėlės tvarka* (= abėcėliškai, 5) *pagal pirmąjį dėmenį* (žr. KP 2003: 93). Žodynėlyje pateiktų terminų dėmenys ir junginiai, kuriuose jie vartojami, *abėcėlės tvarka* (= pagal abėcėlę, 5) surašyti terminų dėmenų rodyklėje (žr. KP 2003: 93).

Leidinyje parengtas tikrai kruopščiai, rasta tik viena korektūros klaida – *asbestcemeñtis* (= *asbèstcementis*). Šios pastabos jokių būdu nemenkina *Mokomojo terminologijos žodynelio* vertės. Jis praturtina lietuvių terminografiją. Pastabos, reikia tikėtis, pravers rengiant kitą, tobulesnį šio žodyno leidimą.

LITERATŪRA

- Keinys St. 1999: *Bendrinės lietuvių kalbos žodžių daryba*, Šiauliai.
KP 2003: *Kalbos patarimai 2: Sintaksė: 1. Linksnų vartojimas*. Sudarė R. Miliūnaitė. Vyr. red. A. Pupkis, Vilnius.
KTŽ 1990: Gaivenis K., Keinys St. *Kalbotyros terminų žodynas*, Kaunas.
LoLieŽ 1996: Kuzavinis K. *Lotynų–lietuvių kalbų žodynas*, Vilnius.
TŽŽ 2001: *Tarptautinių žodžių žodynas*. Ats. red. A. Kinderys, Vilnius.
VaitkTŽŽ 2003: Vaitkevičiūtė V. *Tarptautinių žodžių žodynas*, Vilnius (e. leidimas).

Aušra RIMKUTĖ
Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius
E. paštas arimkute@centras.lt, ausrar@lki.lt

Gauta 2005-12-07